

Helge Klingberg

Trossamfunns- gravplasser

Utgitt av Norsk forening for gravplasskultur

*En særpreget allé av klipt barlind på Det Almindelige Samfunds gravplass,
Krossmoen i Eigersund.*

GRAVPLASSFORENINGEN
NORSK FORENING FOR GRAVPLASSKULTUR

Trossamfunnsgravplasser, utgitt 2020

Når ikke annet er nevnt, er forfatteren også fotograf.

Innhold

Innledning.....	4
Historie	4
En annen historie	5
Den katolske kirke.....	6
Guds menighet – Lofoten.....	7
Kvekersamfunnet.....	8-9
Samfundet	10-11
Det Almindelige Samfund.....	12
Det Almindelige Lutherske Samfund	12
Gud Menighet – Vegårshei.....	13
Den Evangelisk Lutherske Frikirke	13
Det Mosaiske Trossamfund.....	14
Tre andre gravplasser til slutt.....	15

*Porten ved den jødiske gravplassen, Helsfyr gravlund i Oslo.
Foto: Jon Arne Foss.*

Innledning

Den norske kirke forvalter med få unntak alle offentlige, norske gravplasser. Unntakene gjelder gravplasser i fem kommuner der kommunen har tilsvarende ansvar. I tillegg kommer en del private gravsteder og et lite antall gravplasser som er etablert i medhold av trossamfunnslovgivningen. Det vil si gravplasser for enkelte registrerte trossamfunn utenom Den norske kirke.

I alt dreier det seg om ca. 25 anlegg hvorav de fleste er nokså gamle og en del av dem er ute av bruk.

De er fordelt over hele landet, fra Alta i nord til Kristiansand i sør.

Historie

Fra gammelt av hadde bare lutheranere adgang til landet vårt. Slik var det bestemt i en kongelig forordning fra 1569. Men etter hvert – i det 17. og 18. århundrede – ble det gitt en del dispensasjoner fordi en trengte utenlandsk ekspertise blant annet i gruveindustrien. I mange tilfeller var det katolikker. De hadde ikke anledning til å utøve sin religion så lenge de oppholdt seg her i landet. Men dersom de døde her, ble de naturlig nok gravlagt her.

Denne praksisen ble videreført i grunnloven i 1814, men det ble presisert at jøder, jesuitter og munkeordener ikke hadde adgang til riket.

Flere ganger ble spørsmålet om en friere religionsutøvelse drøftet i Stortinget, men først i 1842 fikk kveker-

ne dispensasjon til å utøve sin religion og året etter fikk Den katolske kirke tilsvarende.

Først i 1845 fikk vi den første dissenterloven (*lov angaaende dem, der bekjender seg til den christelige Religion, uden at være medlemmer af Statskirken*).

Lovens § 14 lyder slik: «*Ville Dissentere ikke benytte de af Statskirken indrettede Kirkegårde, ere de dog underkastet saavel Sundhedspolitiets Forskrifter angaaende Begravelser, som og Overøvrighedens nærmere Bestemmelse i Henseende til Valget af Begravelsesplads.*»

Denne bestemmelsen ga dissenterne anledning til å anlegge og drifte sin egen gravplass. Men legg merke til at bestemmelsen ikke antydte noe om økonomisk støtte fra det offentlige til anlegg og drift. Slik er det fortsatt.

Grunnlovens bestemmelse om at jøder ikke hadde adgang til riket ble stående fordi jødene ikke utøver den «christelige Religion», men jødeparagrafen ble opphevet i 1856. Dissenterloven var virksom fram til 1969 da den ble erstattet av lov om trdomssamfunn og ymist anna. Fra og med 2021 gjelder lov om tros- og livssynssamfunn. Lovens § 21 lyder slik: «*Kongen kan gi tros- eller livssynssamfunn tillatelse til å ha egen gravplass, og kan sette vilkår for tillatelsen. Gravplassloven skal i slike tilfeller gjelde så langt den passer.*»

**Lob angaaende dem,
der bekjende sig til
den christelige Religion,
uten at være medlemmer
af Statskirken**

En annen historie

Den ortodokse munken og kirkebyggeren Trifon av Petsamo, født 1495, virket som misjonær på Kola. Hans virksomhet strakte seg også til Neiden, en bygd i Sør-Varanger, der han bygde St. Georgs kapell og hvor det ble etablert en ortodoks menighet blant skoltesamene. Både kapellet, skoltesamene og tilhørigheten til den ortodokse tro finnes fortsatt. Den lokale menigheten er knyttet til Den russisk ortodokse kirke i Norge.

Gjennom lange tider har det også vært en gravplass ved kapellet, en gravplass som i moderne språkbruk må kalles en trossamfunnsgravplass.

I 1915 ble det på initiativ fra Universitetet i Oslo foretatt en rekke oppgravninger og levningene ble ført til Oslo. Formålet var vitenskapelige undersøkelser. Dette ble, ikke minst i lokalmiljøet, sett på som meget uverdig og etter sterk kritikk fra mange hold ble levningene gjenbegravet i 2011.

Skoltesamene hadde også en gravplass på en holme i Pasvikelva. Den kalles Gravholmen. I forbindelse regu-

St. Georgs kapell i Neiden, Sør-Varanger. Foto: Wikipedia.

lering av elva i 1959 var det frykt for at den ville komme til å oversvømme holmen. De gravlagte ble derfor gravd opp og gjenbegravet på Pasvik kirkegård (gravplassen ved 96-høyden). Men ikke alle. Noen levninger ble sendt til Universitetet i Oslo. Der er de fortsatt i 2020 og det forhandles om gjenbegravelse i Pasvik.

I 2012 ble et hjørne av Pasvik kirkegård vigslet av geistlige fra Den Russiske Ortodokse Kirke i Norge i påvente av en gjenbegravelse. Denne gjenbegravelsen har ikke skjedd ved utløpet av 2020. Foto: Dan Robert Larsen.

Den katolske kirke

Den katolske kirke er et verdensomspennende kirkesamfunn og som regner seg som den opprinnelige kristne kirke, ledet av Paven, apostelen Peters etterfølger.

Kirken er bygd opp i et hierarki hvor Paven utpeker biskoper og biskopene utpeker prestene.

Kirken har også klosterordener for begge kjønn. Bønn, kontemplasjon og de tre klosterløftene lydighet, fattigdom og kyskheter er viktige elementer i klosterlivet.

Kirken nådde til Norge på 900-tallet, men ved reformasjonen i 1537 ble den lutherske kirke den eneste tillatte. Slik var det til 1843. Da ble det etablert en katolsk menighet i Kristiania. Dette ble ytterligere bekreftet ved dissenterloven i 1845 som ga rett til å danne menigheter her i landet.

I dag er landet delt i tre katolske bispedømmer med en lang rekke menigheter.

På enkelte offentlige gravplasser finnes det særskilte felt som benyttes for døde fra Den katolske kirke. Slike felt er å forstå som ordinære gravfelt på gravplassen.

Nordpolmisjonens gravplass i Alta

Allerede i 1855 ble Nordpolmisjonen dannet. Det var en organisasjon som skulle drive misjonsvirksomhet i arktiske områder, deriblant i Sverige og Norge nord for polarsirkelen. Alta ble valgt som base for virksomheten og det kom en katolsk gruppe dit året etter. Snart ble det bygd kapell og etter hvert anlagt gravplass.

Selv om Nordpolmisjonen for lengst er avviklet, har fortsatt katolikkenes virksomhet i Alta, men den siste gravleggingen på gravplassen fant sted i 1919. Anlegget har et særegent gjerde og spredte trær og det skjøttes fortsatt på en god måte.

Kirkegården ved klosteret Totus Tuus i Tromsø. Foto: Klosteret TotusTuus.

Karmelittsøstrene i Tromsø

Dette er en nonneordenen som ble grunnlagt i 1562. I 1990 ble ordenen etablert med karmelittklosteret «Totus Tuus» i Tromsø. Stedet er et kontemplativt kloster hvor nonnene lever et tilbaketrukket liv i stillhet og ensomhet med bønn for kirken, for verden og for enkeltmennesker.

Stedet har egen klosterkirkegård som ble tatt i bruk i 1996 og to av søstrene er gravlagt der.

Alta katolske kirkegård. Foto: Wojciech Egiert.

Guds menighet Lofoten

Dette trossamfunnet befinner seg i Lofoten, fordelt på to menigheter med til sammen ca. 470 medlemmer. De er lokalisert i Flakstad og Vågan kommuner.

Historien går tilbake til 1880-tallet da nordmannen Aanen Reinertsen fikk et kall til å etablere en menighet i USA. Han flyttet snart etter tilbake til Norge hvor det ble dannet menigheter flere steder. Fra 1920-tallet er virksomheten lokalisert til Lofoten.

Menigheten legger bibelen til grunn, men har en sær egen forståelse av en del skriftavsnitt. I tillegg er Reinertsens skrifter, blant annet bladsamlingen Domsbasunen, viktig litteratur.

Guds menighet praktiserer ikke dåp, konfirmasjon og nattverd og feirer heller ikke de kristne høytidene.

Medlemmene i Guds menighet lever tilbaketrukket fra det alminnelige liv i lokalmiljøet og holder seg borte fra idrett, kultur og politikk.

Menighetene har egne gudshus og skoler (1.-10.trinn) på Vikten i Flakstad og på Ørsnes i Vågan. Hver av menighetene har egen gravplass.

Gravplassen på Fredvang i Flakstad

Menigheten på Vikten fikk egen gravplass i 1900. Den er lokalisert på Fredvang, like i nærheten av den of-

Guds menighets gravplass på Fredvang i Flakstad. Foto: Lisbeth Eriksen.

fentlige gravplassen og har en størrelse på ca. 1 dekar. Gravene er orientert nord-syd og stedet er innhegnet med busker. Ved adkomsten er det en liten bygning.

Gravplassen på Ørsnes i Vågan

ble etablert i 1955. Før den tid ble Kabelvåg kirkegård benyttet. Gravplassen har en størrelse på ca. 0,8 dekar og er innhegnet med kraftige hekker av bartrær og ved adkomsten er det en liten bygning.

Guds menighets gravplass på Ørsnes i Vågan. Foto: Günter Steinfeld.

Kvekersamfunnet

Dette kirkesamfunnet ble dannet i England på 1600-tallet og ble kjent i Norge tidlig på 1800-tallet. Norske sjøfolk som hadde sittet i britisk fangenskap under napoleonskrigene tok med seg kveker-troen til Norge. Den første menigheten ble dannet i Stavanger i 1814, men først i 1826 i lovlige former etter en kongelig bestemmelse. Ikke før i 1845, ved dissenterloven, fikk kvekerne fulle rettigheter. I den første tiden ble de forfulgt fordi de levde litt på siden av samfunnet. De var pasifister, de ville ikke betale geistlige fordringer og skoleskatt. De ville heller ikke gravlegges på de vanlige kirkegårdene.

Dette førte til at mange emigrerte til Amerika. Seilskippet Restaurationen som gikk fra Stavanger i 1845 hadde ca. 50 kvekere om bord.

Kvekerne har ingen kirkelære, intet presteskap og praktiserer ikke dåp og nattverd. De er flittige bibellesere og gjennom det «indre lys» har Gud gitt alle mulighet til å erfare åndelig sannhet. Deres gudstjeneste er en stille andakt. Den kan holdes hvor som helst og den kan være helt taus, med mindre en eller flere sier noe som kan gjøre andakten rikere.

Kvekerne er kjent for sin sosiale og humanitære innsats. Under 1. og 2.verdenskrig gjorde de en stor innsats for krigsfanger og flyktninger.

Kvekerne hadde størst utbredelse i Rogaland og har to gravplasser i Stavanger. Foto Sandalsand.net.

I dag finnes det ca. 140 kvekere i Norge. Gjennom historien har de etablert fire gravplasser i her i landet. To i Stavanger, en i Tysvær og en i Sauda.

Gravplass i Muségata 54a, Stavanger

Gravplassen var i bruk i tida 1821 til 1854 og det er gravlagt ca. 30 personer på stedet. Arealet er på ca. 100 kvm, det meste er belagt med heller og har et parkmessig utseende. Det finnes ingen gravminner, men en minnestein forteller når gravplassen var i bruk. Den

Kvekernes første gravplass i Stavanger. Foto: Sandalsand.net.

Den nåværende kveker-gravplassen i Stavanger.
Foto: Sandalsand.net.

lille plassen er åpen ut mot gata og ligger i to nivåer med trappeforbindelse.

Gravplass i Øvre Haukeligate 39, Stavanger

Fra 1854 og fram til våre dager har kvekerne hatt sin gravplass i Øvre Haukeligate 39. Den kan fortsatt benyttes. Det er en eiendom på knapt ett dekar og er plassert i et boligområde. Dvs. gravplassen kom før boligene. Den har en midtakse i form av en hellebelagt vei og det er gravfelt på begge sider av veien. Mange graver er omgitt av jernrammer, noen har skråttstilte plater og noen har loddrettstående gravminner. På 1890-tallet ble det bestemt at gravminnene skulle være ganske enkle, for eksempel i form av en karm av trevirke eller jern. Hele anlegget er omgitt av en høy mur. Den er forhøyet og endret flere ganger gjennom historien. I alt skal det være gravlagt ca. 270 personer på stedet. Blant dem er Asbjørn Kloster, en kjent kveker og avholdspredikant.

Tomt til gravplassen i Øvre Haukeligate ble gitt til «det religiøse Vennesamfund i Stavanger» i 1854 av Carl Nymann som eier av eiendommen Leervigsryggen «for at de frit og uhindret fra mig og Eftekommerne enten Arvinger eller Andre, have Tillatelse, Frihed og Ret til at benytte samme til Begravelsesplads Dog tilhører Græsset som voxer på Begravelsesstedet Jordstykket Leervigsryggens Eier og Bruger». (Hans Eirik Aarek: Kvekergravstedet i Øvre Haukeligate 39, Stavanger. 2014.) Gresset var altså en viktig ressurs som Nymann ville beholde.

Kvekergravplassen på Stakland i Tysvær. Huset i bakgrunnen er stedets kvekerhus og det eneste i sitt slag her i landet.

Gravplass på Stakland i Tysvær

Gravplassen ligger i en slak, nordvendt skråning ca. 100 meter sør for kvekernes forsamlingshus, det eneste hus av dette slaget her i landet. Gravplassarealet er på ca. 150 kvm og det skal være gravlagt ca. 30 personer på stedet. De fleste gravene er markert med en skråttliggende navneplate i marmor, men det finnes også noen trekors. Mange av gravene er markert med såkalte gravtuer, det vil si at terrenget er forhøyet på gravene. Gravplassen er innhegnet med steingjerde og det vokser et par små trær på stedet.

Gravplass i Sauda

Kvekerne i Sauda fikk sin gravplass i 1858 og den var i bruk til 1914. Den ligger på det som den gangen var gården Åbø. Området kalles nå Åbøbyen. Gravplassen er innhegnet med steingjerde og fremstår i dag som en del av Åbøparken. Det vil si at det finnes ingen synlige rester av graver og gravminner lenger, rent bortsett fra en minneplate som forteller når gravplassen var i bruk.

Samfundet

Samfundet er en konservativ og strengt luthersk menighet som ble etablert i Kristiansand i 1890. Den har i dag sin virksomhet i Kristiansand og Eigersund. Årsaken til at menigheten ble dannet var ulike syn på teologiske spørsmål. Grunnleggerne mente at Statskirken blant annet endret forståelsen av bibelen i forbindelse med innføring av ny alterbok i 1889. Samfundet holder fast på Det nye testamente fra 1633 og dåpsritualet fra 1685.

Menigheten har egne kirker, skoler og gravplasser både i Kristiansand og Eigersund. I alt har menigheten til sammen ca. 1500 medlemmer.

Gravplass på Lund i Kristiansand

ligger vis a vis ligger Lund kirke (Dnk). Den ligger inneklemt mellom høye boligblokker og utgjør et areal på ca. 1,6 dekar. Den ble tatt i bruk i 1898, lenge før nåværende nabobebyggelse ble etablert. Gravplassen har rektangulær form, er orientert med lengderetningen øst-vest og er delt i to med en sentral vei gjennom en allé som ender ved et lite kapell. Det finnes også en redskapsbygning på stedet.

Gravplass i Søgne i Kristiansand

ligger i relativt landlige omgivelser på Eik, ved utløpet av Lundeelva. Den ble tatt i bruk i 1896. Arealet er på ca. 1,2 dekar. En sentral vei fører fra porten og fram til

Samfundets gravplass i Søgne i Kristiansand.

Samfundets gravplass på Lund i Kristiansand.

et lite kapell. På tre sider er gravplassen heget med bartrehekk, men er ellers uten markert vegetasjon.

Gravplass på Husabø i Eigersund

ble tatt i bruk i 1897, men er i dag ute av bruk og rommer bare få gravminner.

Gravplass på Årstad i Eigersund

ble anlagt i nabolaget til Eigersund gravlund og tatt i bruk i 1923. I årenes løp har Eigersund gravlund blitt utvidet og Samfundets gravplass er nå omgitt av gravlundene på tre sider. Den ligger i en østvendt skråning og størrelsen er ca. 1,7 dekar. Den skiller seg lite fra gravplassen som omgir den.

Den er delvis innheget med klipt hekk. I tilknytning til anlegget finnes en liten redskapsbod.

Samfundets gravplass på Årstad i Eigersund. Den fremstår nærmest som et gravfelt på den tilliggende Eigersund gravlund.

Gravplass på Krossmoen i Eigersund

ble anlagt i 1897 og dekker et areal på ca. 1,5 dekar. Det går en sentral vei gjennom anlegget med gravfelt på begge sider. Gravplassen er oppdelt med klippte hekker og mellomrommet mellom dem fremstår som små rom.

Samfundets gravplass på Krossmoen i Eigersund.

Tre trossamfunnsgravplasser side om side på Krossmoen i Eigersund. Nr. 1 tilhører Samfundet og nr. 2 tilhører det Almindelige Samfund. På denne gravplassen er det også kirke. Nr. 3 tilhører Det Almindelige Lutherske Samfund. Gravplassene ligger ved riksveg E39. Foto: Googlemaps.

Det Almindelige Samfund

Det Almindelige Samfund ble dannet i 1901, i det en del av Samfundets medlemmer i Eigersund mente at uklarheter i forbindelse med valg av ny forstander ikke kunne aksepteres. Men menigheten har det samme læregrunnlaget som Samfundet.

Det Almindelige Samfund finnes bare i Eigersund. Der har de sin egen kirke, skole og gravplass. Menigheten har ca. 240 medlemmer.

Gravplass på Husabø i Eigersund

Den er anlagt ved siden av den ovennevnte på Husabø, men er ikke i bruk og inneholder bare en del gamle gravminner.

Gravplass på Krossmoen i Eigersund

Denne gravplassen er anlagt i 1901 umiddelbart sør for Samfundets gravplass og det er også kirke på stedet. Gravplassen omgir kirken på to sider og den dekker et areal på ca. 2,4 dekar. Mange av de gamle gravminnene er skråttliggende, mørke steinplater. Nyere gravminner skiller seg ikke fra gravminner andre steder. På begge sider av veien gjennom anlegget er det plantet barlind som er klipt i en spesiell fasong.

Det Almindelige Samfunds kirke og gravplass på Krossmoen i Eigersund.

Det Almindelige Lutherske Samfund

Det Almindelige Lutherske Samfund ble dannet i 1952 etter store motsetninger i Det Almindelige Samfund. Det handlet om uenighet ved valg av ny forstander. Men læregrunnlaget er det samme som hos de to beslektede menighetene. Denne menigheten finnes også bare i Eigersund. Der har den egen kirke og gravplass. Medlemstallet er ca. 40.

Gravplass på Krossmoen i Eigersund

er anlagt umiddelbart nord for Samfundets gravplass og dekker et areal på ca. 0,6 dekar. Den er skilt fra nabogravplassen med en klipt hekk, men er for øvrig heget med et steingjerde. Det finnes en redskapsbygning på stedet. Ellers er gravplassen meget enkelt utstyrt.

Det Almindelige Lutherske Samfunds gravplass på Krossmoen i Eigersund.

Guds Menighet Vegårshei

Guds menighet på Vegårshei ble dannet i 1889 som et resultat av skepsis mot en «tilstivnet» statskirke og dens presteskap. Menigheten har også et avvikende dåpssyn i forhold til Den norske kirke, men praktiserer barnedåp. I dag er det et godt forhold mellom disse kirkesamfunnene.

Menigheten har ca. 1000 medlemmer, hovedsakelig bosatt i Vegårshei og er ikke beslektet verken teologisk eller sosialt med Guds Menighet i Lofoten.

Gravplass på Rausandmoen

Nokså langt fra kommunesenteret og i et svært grigrendt strøk ligger gravplassen på Rausandmoen, slik den har gjort siden 1903. Den ligger i ytterkant av et gårdstun, vakkert plassert i en furulund og størrelsen er ca. 0,6 dekar. Inngjerdingen er enkel og det er ikke busker eller trær inne på gravplassen. Selv om den eies av Guds menighet på Vegårshei, blir i dag alle som tilhører nærmiljøet, og det er ikke mange, gravlagt der og den offentlige gravplassansatte medvirker.

Gravplassen på Rausandmoen på Vegårshei. Den tilhører Guds Menighet. Foto: Karin Klingberg.

Den Evangelisk Lutherske Frikirke

ble etablert i 1877 og det var misnøye med statskirkens og prestenes autoritet og kontroll som var årsaken til dannelsen av Frikirken. Man mente at det var kirken selv som skulle styre, uavhengig av verdslige myndigheter. Frikirken har i dag ca. 80 menigheter fordelt over hele landet og er et av de største kristne trossamfunn i Norge utenom Den norske kirke.

Rent unntaksvis har Frikirken hatt egne gravplasser. På Ytterøy i Levanger og på Gjerøy i Rødøy ble det i sin tid etablert egne gravplasser. De er siden overtatt av det offentlige.

Gravplass på Aske i Larvik

Frikirken etablerte egen menighet på Brunlanes (nå i Larvik kommune) i 1888 og det medførte en del uro mellom Statskirken og den nye menigheten. Denne uroen førte blant annet til et ønske om egen gravplass for menighetens medlemmer. Et av medlemmer stilte et areal på 1,3 dekar til disposisjon og gravplass ble etablert i 1906.

Den er plassert med utmark på tre sider og bygdeveien på den fjerde. Stedet er innhegnet med tregjerde og det finnes ikke busker og trær inne på gravplassen.

Frikirkens gravplass, Aske gravlund, på Brunlanes i Larvik.

I dag er forholdet mellom Frikirken og Den norske kirke helt annerledes og bedre. Det har ført til at gravplassen på Aske ikke er så mye i bruk. Frikirkens folk gravlegges først og fremst på den offentlige gravplassen nå.

Det Mosaiske Trossamfund

Jødedommen kan sies å være moderreligionen for kristendommen. Etter jødisk tro inngikk Gud en pakt med jødefolket og ga sine retningslinjer for liv og lære, slik det står i Toraen (Loven). Toraen er en del av den hebraiske bibelen og den tilsvarer Det gamle testamentet. Jødedommen omfatter i dag flere retninger og enkelte oppfatter den mer som kultur enn religion.

Helligdagen feires på fredag kveld og lørdag – sabbaten.

Jødene har egne gravplasser og de døde gravlegges med hodet mot Jerusalem. Graven blir bare brukt en gang. Men gravfeltene kan fylles opp og dermed gi graver som ligger over hverandre. Gravminnet blir ikke fjernet.

Gravstedet blir ikke pyntet med blomster. En kan derimot se at det legges steiner på gravminnene. Det skriver seg fra en tid før gravminnene. Da ble det lagt en haug med stein – som en pute – på gravens hode-ende. Her i landet er det i alt tre jødiske gravplasser, to i Oslo og en i Trondheim.

Et parti fra den gamle jødiske gravplassen i Praha. Det eldste gravminnet er fra 1439 og det yngste fra 1787. Graven benyttes bare en gang, men de døde legges lagvis over hverandre. Det betyr at gravplassen fylles opp med jord, lag for lag og gravminnene flyttes med oppover. Foto: Wikipedia.

Krigsminnesmerket på Hellsfyr gravlund i Oslo. Foto: Sylvi Baardseth Panjwani.

Den jødiske gravplassen ved Sofienbergparken i Oslo. Foto: Leif Knutsen.

Jødisk gravplass på Sofienberg i Oslo

Gravplassen ble tatt i bruk i 1885 og var i ordinær bruk frem til 1917. Den lå i tilknytning til Sofienberg kirkegård som ble tatt ut av bruk i 1939 og som i dag fremstår som en park. Gravplassen er på ca. 0,5 dekar, rommer 150 graver og er preget av store gravminner. Stedet er omgitt av trær og et gjerde av smijern er satt opp etter krigen.

Hellsfyr gravlund i Oslo

er nærmeste nabo til Østre gravlund og ble tatt i bruk i 1917. Gravplassen dekker et areal på ca. 12 dekar. Den har en sentral allé fra porten og frem til kapellet. Anlegget er omgitt av trekker på tre sider og sentralt i anlegget er det plassert et stort minnesmerke over omkomne jøder under 2.verdenskrig.

Jødisk gravplass i Trondheim

Gravplassen ble tatt i bruk i 1903 og den ligger som nærmeste nabo til Lademoen kirkegård. Den ligger i en lund av trær og dekker et areal på ca. 4 dekar. Det er kapell på stedet.

Et dominerende element på gravplassen er minnesmerket over omkomne under 2. verdenskrig. Det er plassert straks nord for kapellet.

Den jødiske gravplassen på Lademoen i Trondheim. Foto: Olve Utne.

Tre andre gravplasser til slutt

Archers gravsted i Larvik

er anlagt på Tollerodden i 1862 av William Archer og i medhold av dissenterloven. Archer var kommet til Norge fra Skottland og var antagelig «separatist», det var en gruppering innen baptistsamfunnet i Skottland. Gravstedet er på ca 0,5 dekar og ligger vakkert plassert i en lund av trær.

I dag regner familien Archer gravstedet som en privat gravplass.

Rises gravsted i Sortland

er også opprettet i medhold av dissenterloven. Det skjedde i 1908. Men ingen kjenner i dag til at stifteren tilhørte et trossamfunn utenom Statskirken. Gravstedet er på ca. 0,15 dekar. Det er omgitt av trær og er inngjerdet med stakitt.

Stuas gravsted i Nittedal

ble etablert ca. 1910. Det er visstnok opprettet i medhold av dissenterloven og trossamfunnet var lokalt,

Rises gravsted i Sortland. Foto: Stig Pedersen.

knyttet til lederen Ole Stua som ble gravlagt der i 1922. Det skjedde også en gravlegging i 1910. Da Ole Stua døde gikk menigheten etterhvert i oppløsning og en del av medlemmene søkte til «Smiths Venner» som i dag kaller seg Brunstad Christian Church.

Archers gravsted på Tollerodden i Larvik.

Bentzen As

Bentzen i Moss har tradisjoner og historie i begravelsesbransjen helt tilbake til 1891. Den gang ved snedkermester Hans Bernhard Bentzen. Vi ser av gamle håndverksbøker at kisteproduksjonen begynte da.

I årene som fulgte ble sortimentet blant annet utvidet med egen systue for svøp.

I 1980 utvidet firmaet produktspekteret til også å gjelde park- og gravplassutstyr. Dette utstyret ble etter vært en betydelig del av virksomheten.

I 1995 ble park- og gravplassutstyrsavdelingen skilt ut i et eget firma: **Bentzen As**.

Firmaet har opparbeidet seg som en betydningsfull og god aktør i bransjen. I tillegg er også varesortimentet utvidet med små elbiler til bruk blant annet på gravplasser, parker, industri og flyplasser.

Bentzen As er totalleverandør av praktisk utstyr til parker og gravplasser. Vi leverer kapellutstyr, kjølerom og alt innen kistehåndteringsutstyr. Kirkelys er i vårt varesortiment. Her produserer vi også etter spesialmål.

Se vår hjemmeside:
www.bentzenas.no

Helge Granly
Tel.: 91 18 16 52

Terje Larsen
Tel.: 90 11 07 47

Bentzen As er stadig på farten og ofte på kundebesøk.

Vi deltar på fagdager, seminarer og arrangerer minimesser der vi demonstrerer vårt utstyr.